

A kanadai magyar bányászok sorsa Tóth István visszaemlékezéseinek tükrében

HADOBÁS SÁNDOR

A 19. század végi, 20. század eleji tengerentúli kivándorlás fő célja az *Amerikai Egyesült Államok* volt, de sokan kerültek a szomszédos *Kanadába* is. Az utókor figyelme elsősorban az *USA*-ba szakadt honfitársainkra irányult, a másik országbeli magyarokkal kevesebbet foglalkoztak a későbbi tudományos kutatások. Erre egy rövid közlemény erejéig már felhívtuk a figyelmet folyóiratunk előző számában.¹

Kanadában két fő lehetőség kínálkozott a bevándorlók számára: farmon vagy szénbányában vállalni munkát. Az előbbi hátránya, hogy csak idenyjellegű volt, a bányász viszont elvileg egész évben megélhetést biztosított. Ezért *Magyarországról* is sok bányász próbált szerencsét az akkoriban sorra nyíló kanadai bányáüzemekben.

Mielőtt az eredeti célkitűzés szerint folytatnánk írásunkat, vessünk egy pillantást a hazai bányászok elvándorlásának okaira. Ebben két tényező játszott fontos szerepet. Az egyik, hogy a *Felvidék* és *Erdély* ércbányászata és a hozzá kapcsolódó kohászat a 19-20. század fordulóján súlyos válságba került. Bányászok ezrei maradtak munka nélkül, s mivel máshoz nemigen értettek (hiszen sok nemzedéken át apáról fiúra öröklődött ez az ősi szakma), arra kényszerültek, hogy külföldi bányákban vállaljanak munkát. Volt, aki csak *Nyugat-Európáig* jutott, s onnan idővel hazatért, de a legtöbben a tengeren túlra kerültek, s közülük sokan örökre ott is ragadtak. A bányászok kivándorlását ösztönző másik tényező, hogy a 19.

¹ HADOBÁS Sándor: Egy magyar bányászcsalád kanadai emlékei. = *Bányászattörténeti Közlemények* XII. 2011. 102-111. old.

század utolsó harmadától fellendülő magyar szénbányászat nem tudott állandó és jó keresetet, vagyis létbiztonságot nyújtani, amihez rossz munkakörülmények és helyenként embertelen bánásmód is csatlakozott. Az itthon már gyakorlatot szerzett, tapasztalt bányászokat általában szívesen foglalkoztatták külföldön, de a jobb sors utáni reményük nem minden esetben vált valóra.

Akkoriban keveset törődtek a biztonsággal, ezért a gyakori tengerentúli bányaszerencsétlenségek több száz magyar áldozatot is követeltek. A legsúlyosabb tragédia az USA-ban, a *Pittsburgh* melletti *Van Meter*-i (*Jacobs Creek*-i) *Darr-bányában* történt 1907. december 19-én robbanás miatt. A ma sem pontosan ismert számú (talán közel négyszáz) áldozat között 131 hazánkfia volt! A kanadai bányabalesetekben szintén több magyar, vagy valamelyik hazai nemzetiséghez tartozó bányász vesztette életét (például *Hillcrest*, 1914. június 19., *Coalhurst*, 1935. december 9).

Az észak-amerikai magyar bányászok sorsának vizsgálatára történettudományunk kevés figyelmet fordított. Az utóbbi évtizedekben megjelent összefoglalásokban alig találunk rájuk utalást.² Szerencsére a közelmúltban *Várdy Béla*, *Amerikában élő magyar történetész* több tanulmányban és könyvben mutatta be élet- és munkakörülményeiket, s ezekből bizony szomorú összkép tárul az olvasók elé. Ennek ellenére *Várdy* mégis az alábbi következtetésre jut egyik írásának összegzéseként:³

„Az egyszerű kivándorolt magyar sorsa ... nem volt könnyű a századforduló Amerikájában. A kemény és veszélyes munka nagyon próbára tette őket, és igen megróttálta soraikat. De az, aki ily nehéz körülmények között megmaradt, előbb-utóbb mégis emberibb szintre emelkedett. A nehézségek ellenére is érezte és látta munkája eredményét, és felrémlt előtte egy szebb jövőnek a halvány árnyképe. Sajnos, a korabeli Magyarországon ezt a szebb jövőt nemigen láthatta, és nemigen remélhette. Éppen ezért maradt a kivándorolt magyarság háromnegyed része véglegesen Ameriká-

² Például: PUSKÁS Julianna: *Kivándorló magyarok az Egyesült Államokban 1880-1940*. Bp. 1982. Akadémiai Kiadó, 639 old.

³ VÁRDY Béla: *Magyar tömeghalál a századelőn Amerika érc kohóiban és szénbányáiban*. = *Hitel*, 21. évf. 2008 1. sz. 106. old.

ban. S tette ezt annak ellenére, hogy óriási többségük csak vendégmunkásként érkezett az Újvilágba. És annak ellenére is, hogy végleges ittmaradása után is állandó honvágy gyötörte. De ezen honvágy ellenére is, mégis Amerikában maradt. Miért? Mert a minden erejét kizsigerelő acélkohók és szénbányák árnyékában érezte először azt, hogy ő is ember, akinek vannak jogai, és van reménye egy jobb és szebb emberi élethez.”

Egyetlen kivételtől eltekintve nincs tudomásunk arról, hogy egy hajdani észak-amerikai bányász megírta volna visszaemlékezéseit, a bányamunkában és a mindennapi életben szerzett tapasztalatait. Néprajzkutatók, szociológusok és más tudományágak képviselői, illetve újságírók bizonyára készítették riportokat, folytattak beszélgetéseket volt tengerentúli bányászokkal, ez azonban nem helyettesíti az önéletírást. Az ismereteink szerinti egyetlen kivételt pedig *Tóth István* borsodi származású bányász jelenti, aki több mint két évtizedet töltött *Kanadában*, s hazatérése után 12 évvel könyvet írt ottani életéről, küzdelmeiről. Itt kanyarodunk vissza a címben jelzett eredeti témánkhoz.

Kanada természeti kincsekben gazdag ország, többek között szénkészletei is mind a mai napig jelentősek. A legfontosabb széntelepek *Alberta*, *Saskatchewan*, *British Columbia* és *Nova Scotia* tartományokban találhatóak. A kanadai széntermelés a 19. század végétől fokozatosan fejlődött, sorra nyíltak a bányák és létesültek a bányatelepek, melyekben sok kelet-európai (lengyel, ukrán, magyar, szlovák, ruszin, délszláv stb.) bányász dolgozott. Már a második világháború előtt a visszaesés jelei mutatkoztak, de az igazi recesszió az 1950-es és 60-as években következett be, amikor a legtöbb régi bánya beszüntette termelését. Később azonban korszerű technikával felszerelt új külszíni és földalatti üzemek nyíltak, s *Kanada* ma a világ fő széntermelő és -exportáló országai között foglal helyet.

Alberta korai szénbányászatának egyik központja a tartomány délnyugati részén fekvő *Lethbridge* és környéke volt. Itt az 1870-es években kezdődött a termelés. A munkások között az első magyarok is hamarosan megjelentek, már 1885 tájáról vannak róluk adatok. Számuk az I. világháború végéig nem volt nagy (kb. 85 fő),

ám az 1920-as években tömegesen érkeztek ide éppúgy, mint *Kanada* más részeibe. A lethbridge-i szénterületen kezdte meg kanadai bányász életét a már említett *Tóth István* is 1926-ban.

1903. december 9-én született a *Bódva* menti *Finke* (ma *Edeleány* része) községben, többgyermekes szegényparaszti családban. Az elemi iskola 6 osztályának elvégzése után munkába állt. Dolgozott mezőgazdasági napszámosként, a vasútnál és több környékbeli szénbányában (*Edelény, Sajókaza, Szuhakálló*). A jobb élet reményében ő is úgy határozott, hogy kivándorol *Kanadába*, ahol falubeli ismerősök, rokonok és barátok segítségére számíthatott. (A család számára egyébként nem volt ismeretlen az *Újvilág*: nagyapja és édesapja is több alkalommal járt és dolgozott hosszabb-rövidebb ideig *Amerikában*.) 1926. április 22-én szállt hajóra *Antwerpenben*, és május 3-án érkezett meg *Quebecbe*. Előbb egy magyar farmer adott számára munkát, majd itthon szerzett vájár szakmáját kamatoztatva szénbányákban dolgozott *Kanada* több bányavidékén. A bányamunkát kényszerű okokból (a bányák a válságos években rendszertelenül működtek) olykor más foglalkozásra kellett cserélnie. Időközben megnősült, felesége, *Csösz Katalin* egy korábban kivándorolt magyar család leánya volt. A munka mellett folyamatosan képezte magát, esti iskolában angolul tanult, és olyan szintre jutott, hogy alkalmi tolmácsként vagy „írnokként” segítette a környezetében élő magyarok hatósági és egyéb ügyeinek intézését. Bekapcsolódott a magyar bányászok szakszervezeti mozgalmába is. Levelezést folytatott előbb magyar, majd angol nyelvű kanadai lapokkal. Az 1929-től megjelenő *Kanadai Magyar Munkás*⁴ című progresszív újság külső (levelező), majd 1943-tól hat éven át belső, szerkesztőségi munkatársa lett *Torontóban*. Közben esti képzésben újságírást és nyomdászatot tanult. Az angol nyelvű központi lapokban (*Toronto Daily Star, Globe and Mail*) is jelentek meg olvasói levelei. A második világháború után honvágya felerősödött, s úgy döntött, hogy családjával hazatér. 1949 augusztusában

⁴ Ennek a napilapnak minden száma teljes terjedelmében megtalálható az interneten, a www.multiculturalcanada.ca webhelyen. 1968-tól *Új Szó* néven jelent meg, majd valószínűleg az 1980-as évek végén megszűnt.

érkeztek Magyarországra. Budapesten telepedtek le, s kezdetben rokonoknál laktak. Az előzetes ígéretek ellenére (feltehetően politikai eredetű bizalmatlanság miatt) nem kapott állást. Később azonban újságíróként sikerült elhelyezkednie. Egy évig a *Bányamunkás* című szakszervezeti lap szerkesztője volt. Itthon is képezte magát, s ennek köszönhetően hamarosan állásajánlatot kapott a *Magyar Rádiótól*; itt dolgozott egészen nyugalomba vonulásáig. Angol nyelvismerete révén a külföldre szóló adásokhoz került, majd a *Szülőföldünk* szerkesztőségének munkatársa lett. Nyugdíjasként is aktívan tevékenykedett, írásai gyakran jelentek meg hazai lapokban és a kanadai *Új Szóban*. Lakóhelyén, Budapest I. kerületében 1958-tól négy alkalommal választották meg tanácstaggá. 1972-től – a finkei rokonságon túl – szorosabb kapcsolatot ápolt szülőföldjével: levelezett az *Edelényi Járási Könyvtárral*, és megküldte oda frissen megjelent publikációit. *Slezsák Imre*, a könyvtár akkori igazgatója dossziét nyitott anyagai számára, amely ma is az érdeklődők rendelkezésére áll (e sorok írásához is felhasználtuk). Hosszabb betegség után, 1988. december 3-án hunyt el, néhány nappal 85. születésnapja előtt.

Tóth István neve akkor vált széles körben ismertté, amikor a *Kosuth Könyvkiadó* 1961-ben kiadta visszaemlékezéseit *23 év Kanadában* címmel. A könyv sikert aratott, olyannyira, hogy 1964-ben második kiadása is megjelent. Az egyszerű bányászból lett újságíró munkája, amint már jeleztük, azért érdemel figyelmet, mert talán az egyetlen autentikus, a munkásság oldaláról jövő, a történeteket belülről láttató magyar tudósítás a kivándorlók, s közülük is főként a bányászok tengerentúli sorsáról, mindennapjairól. Emellett kitűnő stílusban megírt, érdekes olvasmány. Első fejezetei a hazai életről megrázó kordokumentumnak is tekinthetők, a kanadai időszakot tárgyaló részei pedig a kíméletlen korabeli tőkés viszonyok árnyalt, reális képét adják.

A továbbiakban tartalmi ismertetés helyett bányászati vonatkozású szemelvényeket mutatunk be a könyvből. Előtte azonban *Tóth István* egy későbbi, valószínűleg a *Lobogó* című hetilapban, az 1970-es években megjelent *Bányászok* című visszaemlékezéséből közlünk részleteket, amelyek tulajdonképpen összefoglalják könyvének érdeklődési körünkbe tartozó fejezeteit, vagyis az írásunk

címében megjelölt témát. Ahol szükségesnek láttuk, lábjegyzetben adtunk magyarázatot.

1.

„...A kiutat keresőkkel mentem magam is. Kanadát választottam, amelynek 1926-ban egyik nyugati tartományában, Albertában, Diamond City⁵ bányatelepén kötöttem ki. Két hónapi várakozás, a tárna előtt napi kétszeri sorban állás után végre „megszánt” a főaknász. Munkát adott. Bizonyára azért, mert fiatal voltam, a 23. évemet tapostam akkor.

A Bow River magas partjának oldalából nyílt a köszénbánya. Főleg bevándoroltak – magyarok, lengyelek, olaszok, csehek – dolgoztak benne, meg néhány angol és kanadai bennszülött... A bevándorlók a legrosszabb helyeken, sárban, vízben, rossz levegőben, a legvékonyabb, legtöbb meddővel vegyülő, 3-4 lábnyi szénrétegű vágatokban dolgoztak. A sok meddővel való munkáért nekünk alig fizettek valamit. Ha a bevándorlók közül követelődzni mert valaki, egykettőre munkanélkülivé vált.

Különös világ volt az. A bányászok fából és bádoglemezekből összetákolt vityillókban húzták meg magukat, és ahol volt, társulati lakásokban zsúfolódtak össze. Hemzsegtek ezekben a lakásokban a poloskák meg a svábbogarak. Diamond Cityben – ami minden volt, csak az nem, ami a nevében állt, „Gyémántváros” – ötödmagammal laktam egy 3x4 méteres társulati lakásban. Közös konyhánk volt, kétlyukas tűzhelyen magunk kotyvasztottuk a napi ételt.

A bányászok sorsa, életkörülménye többé-kevésbé így festett Kanadában. Különösen rossz körülmények között dolgoztak a bányászok – köztük a magyarok is – az albertai Carbon és Taber, a saskatchewan Estevan és a New Brunswick tartomány Rothwell Mine bányáiban. Szinte mindent kézi erővel végeztek. Még a réselést is csákánnyal vágták, maguk tolták ki-be a csilléket a tárnán, szállították be a bányafákat, és gyakran maguk élezték szerszámaikat is. A 3-4 lábnyi köves szénréteg kifejtéséért a megállapított tonnánkénti 78 centnél kevesebbet kaptak...

Sok egyéb társadalmi problémán kívül a kanadai bányászok sorsát a rendelésihiány is súlyosbította. Különösen így volt ez az albertai lignitmezőkön, Lethbridge környékén és a drumhelleri szénmedencében. Ezen a helyeken a bányák – megrendelés hiányában – csak ősszel és télen,

⁵ A hajdan jelentős bányahely, *Diamond City* ma kis falucska, 13 km-re északra *Lethbridge*-től, 162 lakóval.

s csupán 0, 80, esetleg 100 műszakot dolgoztak szezononként. A rövid idő alatt összekuporgatott keresetből kellett élnünk tavasszal és nyáron, mialatt a bányák csukva álltak. Ez persze nem volt elég, ezért a legtöbb asszony heti néhány dollárért főzött, magánosoknak kosztot adott, és mosott rájuk...

Ezért jártuk az országot a Csendes-óceán nyugati partjától az Atlanti-óceán keleti partjáig, pénz nélkül, gyakran tehervonatok tetején utazva. Kerestük a jobb bányákat, hogy ott próbáljunk elhelyezkedni.

Vándorlásaim közben sikerült találnom, és több heti várakozás után bejutnom egy olyan bányába, amelyik nyáron is dolgozott 2-3 napot hetenként. Az új-skóciai Springhillen⁶ három bánya működött akkor. A 2-es aknába kerültem, ahol sújtólégben, tízezer láb mélységben hatszáz bányász termelte a koromfekete puhaszenet. A bányarobbanás áldozatainak tucatjai nyugosznak Springhill temetőjében...

Már-már azt hittem, révbe jutok. Megszereztem a bányászizgazolványt, elég jó munkahelyre kerültem, s 8 dollárt kerestem a szénfalnál, az elővájásban. Ekkor jött a hír, hogy végleg becsukják a 3-as aknát, s abból mintegy kétszáz bányászt a 2-esbe telepítenek át. Így történt. Azokat áttelepítették, a bevándorlókat – számos magyart is – elbocsátották.

A másik rossz emlékem a drumheller-völgyi Wayne⁷ bányatelephez fűződik. Már nős voltam, amikor odakerültem 1932 nyarán. Az egész medencében húsz lignitbánya működött, közülük hat Wayne-ben. 7-8 ezer bányász dolgozott a medencében szezononként, köztük sok ukrán, orosz, lengyel, olasz, belga és majdnem ezer magyar. Többségük nógrádi és borsodi bányatelepekről, az azokhoz közeli községekből vándorolt ki.

⁶ *Springhill az Atlanti-óceánba* félszigetként benyúló *Nova Scotia (Új-Skócia)* tartományban található. Az 1870-es években nyíltak térségében az első szénbányák, a várost 1889-ben alapították. 1896-ban már 4901 lakosa volt, ma 3941 polgára van. Az itt bekövetkezett három súlyos bányaszerencsétlenség (1891, 1956 és 1958) révén szomorú hírnévre tett szert. Az utolsó tragédiát *Peggy Seeger* amerikai folkénekes dalba foglalta (*The Ballad of Springhill*), amely később az ír *Dubliners* és *U2* együttesek feldolgozása révén vált széles körben ismertté (*Springhill Mine Disaster*).

⁷ *Wayne* virágkorában több mint 3000 főt számlált – ma 40 lélek él itt. Egyike a vidék „kísértetvárosainak”, amelyekben az elhagyott bányaművek, lakó- és középületek turisztikai látványosságul szolgálnak.

Háromhónapi várakozás után végre bejutottam a wayne-i telep Jewel (Ékszer) nevű bányájára. Egyáltalán nem illett rá az ékszer név, hiszen a bánya 3-4 lábnyi szénrétege majdnem annyi meddőt, éretlen szén tartalmazott, mint használható lignitet. [Az olasz származású főaknász] a meddómunkák átvételénél rendszerint kevesebbet számolt el a valóságos mennyiségénél, ezért aztán rengeteget kellett dolgozni az 5-6 dolláros műszakonkénti keresetért...”

[Bányászok. = *Lobogó*, 197? – csak fénymásolata állt rendelkezésünkre.]

2.

[Diamond City.] „Másnap már reggel hét órakor az öltözőben voltam bátyámmal. Vajás-lekváros kenyeret és vizet vittem ebédre. Kaptam egy láncot, amely csigán függött alá a mennyezetről, s egyik végén drótkosár és három horog, a másikon vaskarika volt. A horgokra akasztottuk a lecsereált ruhánkat, felhúztuk a mennyezethez, a lánc másik végén lógó karikát meg az ülőhelyül szolgáló hosszú pad karjához lakatoltuk. A zuhanyozókból hideg és meleg vizet lehetett engedni a mosakodáshoz. Előre örültem, hogy nem kell majd mocskosan hazajárnom, mint az óházában.

Szerszámokat és löporos kannát vételeztem a raktárból. Alapos, jó felszerelést adtak. Meglepett a kézi meghajtású fűrőgép: százszorta kevesebb emberi energiát örölt fel, mint az akkoriban idehaza használt egyszerű fűrő, amelynek keresztvas volt a végén, s annál fogva kellett előre nyomni és csavarni aszénfalba. A sajkókazai és az edelényi bányákban sokszor egy fél órába – néha többre is – került, mire az egyméteres lyukat kifúrtam. Ezzel a fűrőgéppel viszont másfél méteres lyukat fúrtunk ki öt-tíz perc alatt, sokkal keményebb szénben, antracitban. Csak a bányászsapkámhoz tűzött kis karbidlámpát volt nehéz megszoknom, amint ide-oda himbálódzott a sapka siltje fölött.

Vagy fél kilométernyi kínos cipekedés után megérkeztem egy feltöréshez, amelynek szájánál megállított Joe, a szolgálatot teljesítő aknász.

– Maga Steve Tóth?

– Én, uram.

– Akkor jöjjön velem.

Két-háromszáz métert mehettünk a kissé lejtős oldalvágatban, onnan kanyarodott be egy-egy munkahely, a kisvasutat pedig váltó kötötte össze a feltörés vasútjával. Később tapasztaltam, hogy a kanadai bányák vasútrendszere sokkal jobb, mint itthon volt akkor. A borsodi bányákban vaslemezen forgattuk ki a tele csilléket a munkahelyi vasútról a szállítóvágati vasútra. Forgatás közben a csille gyakran a vágány mellé esett, és

sok cipekedésbe, emelgetésbe került, mire – sokszor sárból, vízből – újra beemeltük.

A munkahelyek fokozatosan szélesedtek 10-15 méterig. Csak keskeny pilléreket hagytak közöttük, márpedig annál nagyobb a nyomás felülről, minél vékonyabb a dombot vagy hegyet tartó pillér. Sok esetben még fél-ig sem halad előre a vájat, amikor a nyomás recsegve-ropogva töri, zúzza össze a vékony pilléreket, a vasút fölötti párfákat és az oldalsó támfákat. Pillérszedéssel, fejtéssel keveset törődtek, s Alberta tartomány bámulatosan gazdag bányáiban valóságos rablógazdálkodást folytattak az antracit- és lignitmezőkön.

Az egyik váltónál bekanyarodott Joe, és intett, hogy kövessem. Az ácsolatokat rendszertelenül, összevissza állították fel a vasút fölött. A szemöldökfák kettétörve függték alá. Látszott rajtuk, hogy erősen hozzájuk dörgölődik a csillék rakománya.

Csuromvíz voltam az izzadságtól, mire súlyos terhemmel, kétrét halajva, beértem a munkahelyre. Joe intett, tegyem le a szerszámot. A párák, nehéz levegőben nem akart égni a karbidlámpánk – annak is hiányzott az oxigén, akárcsak nekünk...

...Az első műszakon alig négy dollárt kerestem, akárcsak a többiek. Sajnos nagyon sok műszak múlt el úgy, hogy rengeteg meddő munka, a csillehiány és a pokolian rossz levegő miatt csak két-három dollárt kerestem.

Az első műszak végén úgy kopogott a fejem, mintha kalapáltak volna benne, s így ment ez napról napra. Irgalmatlanul meg kellett dolgoznunk a pénzért. Három, sőt négy napig tartott egy-egy lerobbantott bevágás megtisztítása a meddő anyagtól. A hátamon kisebesedett a bőr, és a sebek naponta felhorzsolódtak a csilletolástól.

Sohasem felejttem el, milyen nehéz volt az első két hónap. Új ember voltam, munkával kellett bebizonyítanom, hogy megérdemlem a jobb munkahelyet...

[Coalhurst.⁸] „...Hamar átöltöztem, kivételeztem a szükséges szerszámokat, a robbanóanyagot, és néhány perc múlva már ereszkedtem is le a föld mélyébe, mintegy hatszázötven lábnyira.

Amikor kiszálltam a felvonóketrecből, minden irányban villanylám-pák kis égői libegtek. Az akna aljától kissé odább volt egy bevágás, ide tartott a legtöbb nappalos. Arészlegeket vezető aknászok itt intézték a beosz-

⁸ Coalhurst 15 km-re északnyugatra fekszik Lethbridge-től, 1963 lakosa volt 2011-ben. Amikor Tóth István ott dolgozott, több mint 3000 fő élt a bányavároskában.

tásokat. Engem egy Pete Malling nevű részleg-aknászhoz utasítottak, aki az északnyugati részleget irányította...

Magam kaptam egy jó munkahelyet, amely itt is jó messze volt az akna szájától. Jó félórát kellett elhanyagolt légekzklőkön gyalogolnom, amíg a szénfalhoz értem. A munkahely még csak huszonöt méterre volt behajtva, s állva lehetett dolgozni. Örömmel vizsgálgattam a százhetven centiméter magas antracitfalat, amely alá vagy ötlábnyira réseltek be – réselőgéppel. Középen, függőlegesen is kettévágták a falat, hogy könnyebb legyen a robbantás. A vasút egészen a szénfalig vezetett be...”

[A robbantás után] „Délelőtt tízre járhatott az idő, amikor az első csille szenet kiadtam. A csilléket, noha csak tonnásak voltak, úgy meg lehetett rakni, hogy gyakran másfél tonnát is nyomtak. Délután fél kettőre már nyolc csillét raktam meg. Ekkor hozzáláttam a szénfal másik szárnyának kifúrásához, hogy elkészüljek, mire Joe [a robbantómester] ismét jön robbantani. A szén tonnájáért itt is hetvennyolc centet fizettek, mint Alberta minden más bányájában. A két ácsolatot is beszámítva, az első műszakon kerestem kilenc dollárt.

Másnap még jobban ment. Tíz csillét raktam meg, és tisztán megkerestem tíz dollárt, s így is folytatódott két hónapon át. Holtfáradtan, mégis boldogan jártam haza. A fürdőházból előbb elmentem élelmet vásárolni. Leginkább krumplit, tojást, szalonnát, kolbászt, kávévettem és néha sertésszeletet is. Ezeket hamar el lehetett készíteni. Minél hamarabb enni lehessen, ez volt a fontos...

Az egyedülálló bányászok legtöbbször hasonlóképpen jól keresett. A telepen olaszok, szlovákok, ukránok és magyarok voltak a legtöbben. Egyesek takarékoskodtak, mások elverték keresetüket...”

[Springhill] „Sehogy sem tudtam belenyugodni, hogy sokévi bányászkodás után kőlapátolásra, fahordásra meg csilletoogatásra ítélték. Különösen akkor öntött el a keserű méreg, amikor a műszak vége felé hol az egyik, hol a másik vājárhoz küldtek, hogy segítsek a munkahelyet rendbe tenni. Voltak bányászfogások – különösen ácsolásnál –, amelyekben túltettem az ottani vājárokon. A fizetésem azonban ilyenkor is csak a szokásos napszámber, negyvenöt cent volt óránként.

A sok bosszankodásnak az lett a vége, hogy springhilli munkába állásom után három hónappal elhatároztam: ha török, ha szakad, megszerzem a Nova Scotia-i bányászpapírt. Pedig nem kellett sem „törni”, sem „szakítani” semmit. Csupán vettem fél liter rumot, és három dollár kíséretében átadtam Mr. William Reese-nek, a helyi vājárvizsgáztató tanács elnökének, s 1930. január tizenegyedikén már kezemben volt a II. osztályú vājárbizonyítvány. A három dollár a szokásos kiállítási díj volt, a rum

pedig egy kis „ösztönzés” arra, hogy Mr. Reese egy évnek vegye háromhónapos springhilli bányamunkásságomat. Máskülönb en csak egy évi iteni munka után kaphattam volna meg a II., újabb egy év múlva pedig az I. osztályú vájárbizonyítványt.

Fellélegeztem, amikor először osztottak be szénfalhoz. Hiszen ez azt jelentette, hogy már nem három dollár hatvan centet keresek egy műszakon, hanem annyit, mint a vájárok: hat-hét dollárt. Persze, nem minden műszakban sikerült szénre kerülnöm. Megesett, hogy több volt a tartalék-bányász, mint a hiányzó, s ilyenkor csak napszámos-munkára osztottak be, vagy még arra sem, hanem hazaküldtek. Minden attól függött, ki hogy itatta a főaknást. Én nem itattam, s így gyakran haza kellett men- nem. De még így is többet kerestem, mint ha ductöltögető maradok.

Egy év múlva sikerült Szelmencziék csapatába kerülnöm. Örömmel társultam hozzájuk – nemcsak azért, mert tíz dollárt is kerestek műszakonként, hanem azért is, mert az egész csapat bevándorolt munkásokból állt. Gumicsizmában, sokszor térdig érő vízben dolgoztam, de mégis nagyobb kedvvel, mint a másik fronton. Itt senki sem gúnyolt, senki sem nevetett rajtunk.

Mi, magyarok, még a külföldiek között is kiváltunk szorgalmunkkal. Legtöbbünknek az volt a célja, hogy minél több dollárt minél előbb ösz- szekaparjon, és visszatérjen az óhazába – házat vagy földet vásárolni. Én másról álmodoztam. Ha egyszer elegendő pénzem lesz, örökre ottha- gyom a bányát, valamelyik városban telepszem le, házat veszek és család- dot alapítok.

1931 tavaszán megkaptam az I. osztályú papírt is, most már a Nova Scotia-i szabályok szerint is vájárnak számítottam. Igaz, a bánya csak két- három napot dolgozott ekkor hetenként, de így is kerestem annyit, sőt többet is, mint uraságiban mindennapos munkával...”

[23 év Kanadában. Bp. 1961. Kossuth Könyvkiadó, 94-95., 109-112., 132-133. old.]

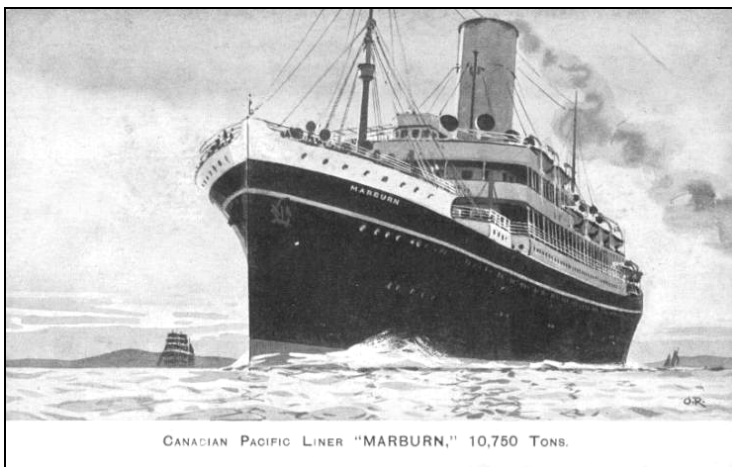
Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozunk *ifj. Tóth István*nak a birtokában levő do- kumentumok és fotók rendelkezésünkre bocsátásáért és közlésre való átengedéséért. Az *Edelényi Városi Könyvtár*nak szintén kö- szönetet mondunk az adattárában őrzött, *Tóth Istvánnal* kapcsola- tos anyagok felhasználásának engedélyezéséért.

Képmelléklet

1. kép. Tóth István kivándorló-útvele (1926).

2. kép. A Marburn nevű hajó, amelyen Tóth István Kanadába érkezett.

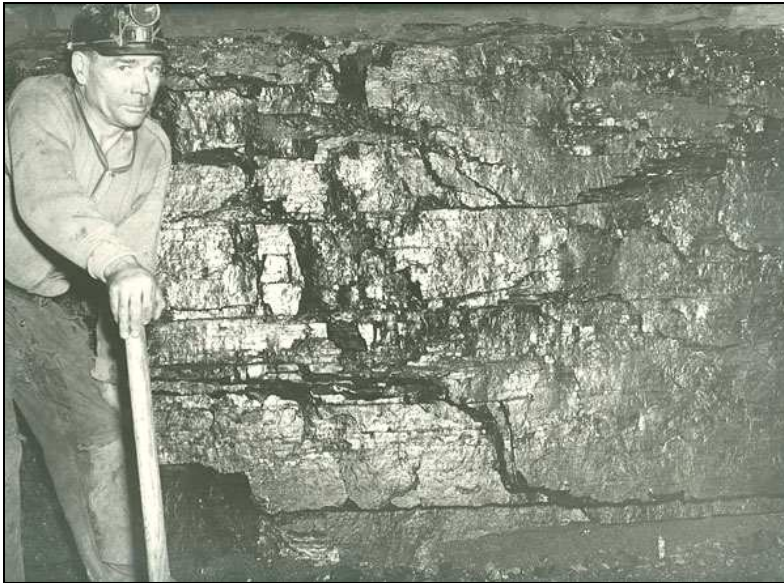
3. kép. Tóth István Kanadában, az 1920-as évek végén.

4. kép. Bányaiüzem Wayne-ben – itt is dolgozott Tóth István.

5. kép. Bányászok Wayne-ben, a Red Deer-bányában. Jól megfigyelhetők a Tóth István visszaemlékezésében szereplő részletek.

6. kép. Ilyen vastag szénfalon dolgoztak a bányászok a Drumheller-völgyben. (A 4., 5. és 6. kép forrása: www.atlascoalmine.ab.ca)

(C. M. R. A. 1927
Section 23 (1)
No. 127

(PLACE) *Springhill*
DATE *April 13th 1931*

 PROVINCE OF NOVA SCOTIA
 DEPARTMENT OF MINES

FIRST CLASS

Certificate of Competency as a Coal Miner
 TO TAKE CHARGE OF A WORKING FACE

This is to Certify That *Stephen Tóth*
 of *Springhill* in the county of *Cumberland*
 having been examined under the provisions of "The Coal Mines Regulation Act,"
 is hereby granted a *First Class Certificate of Competency as a Coal Miner*, to take charge
 of a working face.

W. W. Ross

7. kép. Tóth István kanadai bányászigazolványa (1931).

8. kép. *Tóth István, felesége és kisfia kanadai házuk előtt, 1940.*

9. kép (a következő oldalon): *Kanadai magyar munkások összzejövele a saját gyűjtésükből vásárolt kirándulólhelyen, 1943. A hátsó sorban a jobb szélen Tóth István áll.*

Budapest, 1972. Márc. 15.

Kedves Imre Öcsém!

Mellékelem a kanadai „Új Szó” most újravezett február 26-i példányát, melynek 7. oldalán találod egy kis írásomat (tudócska) „A közegzenét néző példája” címmel. Lehet érdekelni fog, s esetleg berakod az említett újsággyűjteményeid közé.

Még nem tudom, mikor kell újra Fránkra, illetve Edellégre utaznom az újabb közgyűlési tárgyalásra. Majd előre tudatom Teled, ha megyek.

Méked és kedves családodunkról, egészségéről és nagyon kellemes kispeti emlékeket kívánok.

Tóth István
és felesége.
Bp. I. Fő u. 40. II. 7.
Tel.: 368-654.

10. kép. Tóth István levele Slezsák Imre edelényi könyvtárigazgatóhoz (1972).

<p>Handbook rendelésnél Légy hite és magyar! Vörösmarty</p>	<h1 style="font-size: 2em; margin: 0;">ÚJ SZÓ</h1> <p style="font-size: 1.2em; margin: 0;">New Word</p>	
1972. március 17.	Toronto, Ontario Vol. 44. évfolyam — No. 11.	Ára 10 ¢

11. kép. Az Új Szó című kanadai magyar újság fejléce. Tóth István írásai rendszeresen megjelentek a lapban az 1970-es években.

